

OBTOCZYĆ (80) *vb pf*

Oba o jasne.

inf obtoczyć (10). ◇ *fut 2 sg* obtoczysz (1). ◇ *3 pl* obtoczą (3). ◇ *praet 1 sg m* obtoczyłem (1). ◇ *2 sg m* obtoczyłeś (1). ◇ *f* obtoczyłaś (1). ◇ *3 sg m* obtoczył (15). ◇ *f* obtoczyła (3). ◇ *n* obtoczyło (4). ◇ *3 pl m pers* obtoczyli (22). ◇ *m an* obtoczyli (1) [*cum N: cielcowie*]. ◇ *subst* obtoczyły (6). ◇ *plusq 3 sg m* był obtoczył (1). ◇ *3 pl m pers* byli obtoczyli (2). ◇ *imp 1 pl* obtoczmy (2). ◇ *2 pl* obtoczcie (1). ◇ *con 3 pl m pers* by obtoczyli (1). ◇ *part praet act* obtoczywszy (5).

Sł stp, Cn brak, Linde XVI(XVIII) – XVII w.

1. *Oblec wojskiem w celu zdobycia, wzięcia w niewolę; circuire Vulg, PolAnt; circumdare Vulg, Calag; oppugnare, vallare Miech; succingere Vulg; circumvenire Mącz [w tym: kogo, co (37)] (38)* : Tatarzy po bitwie v Chmielnika przyjechali do Krakowa [...] kościoły y domy popalili, á kościół świętego Andrzeia który ielzczę za murem mieczkiem był obtoczyli *MiechGlab* 8, 9; Wnet obtoczywfyz onę wieżę [*Sychem*]/ podpalili [!] ią *Leop Iudic* 9/49; *BibRadz* 4.*Esdr* 15/42 [44]; Wnet Przemyśław przyiechał/ Inądnie dziewczki obthoczywfyz pomordowáli *BielKron* 320v; *ZawJeft* 31; *WujNT Apoc* 20/8.

obtoczyć kim, czym (4): Przyciągnęli potym ci co byli zwyciężyli [...] Y obtoczyli miálta proczárzmy [*circundata est civitas a fundibulariis*]/ á wielką część go zburzyli. *Leop* 4.*Reg* 3/25; *WujNT Luc* 19/43. Cf »obtoczyć obozem«, »obtoczyć wojskiem«.

W połączeniu szeregowym (1): Abowiem przyidą ná cię [*Jeruzalem*] dni: kiedy cię obtoczą nieprzyiaciele twoi wálem: y oblegą cię/ y ściłną cię ze wśzad [*circumdabunt te inimici tui vallo et circumdabunt te et coangustabunt te undique*] *WujNT Luc* 19/43.

W przeciwstawieniu »obtoczyć ... wyzwolić« (1): Obtoczyli kościół żołnierze: ále go [*Julijana Apostatę*] Bog wyzwolił *SkarŻyw* 392.

W charakterystycznych połączeniach: obtoczyć dziewczki, kościół (2), *miasto, miasto albo zamek, oboz* (2), *ojczyznę, wieżę, zamek*.

Zwroty: »obtoczyć obozem, z obozem« (1:1): Tychże dni przyciągnął z woyskiem Simon do Gazy/ y obtoczył á obiegl ie z obozem [*circumdedit eam castris*]: poczynił theż ftrzelbę y záfádzil ie przeciw miálthu *Leop* 1.*Mach* 13/43; *BibRadz Ez* 4/2.

»obtoczyć wkoło (wszędzie)« [*szyk zmienny*] (2): [*król Bolesław ciągnął do Halicza*] gdzie lie tám iuz byli záfádzili nań kfiążetá Rufkie [...] y obtoczyli go w koło. *BielKron* 353v; *BielSpr* 63v.

»obtoczyć wojskiem« (1): *Signa patriae inferre*. Odpowiedzieć/ obledz y obtoczyć wojskiem oycziznę. *Mącz* 123c.

»z czoła i z tyłu, wpród i w tył obtoczyć« [*szyk zmienny*] (1:1): *MiechGlab* 12; Ale Ieroboám rofkazał hufcom áby im záfágnęli cícho z tyłu/ y obtoczyli Iudę ták wprzod iáko y wtył [*Et essent ante Iehudah et insidiae a tergo eorum*]. *BibRadz* 2.*Par* 13/13.

Szeregi: »obtoczyć a (i) oblec« [*szyk 1:1*] (2): *Leop* 1.*Mach* 13/43 cf »obtoczyć z obozem«; *Mącz* 123c cf »obtoczyć wojskiem«. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»obtoczyć, (a) ogarnąć« [szyk 2:1] (3): *Vfilyřa to Chanáneyczykowie/ vfilyřa wfilyřcy obywátele tey źemie/ tedy lie řpołecznie wfilyřcy zebrařly/ obtoczã á ogárnã nas [et pariter conglobati circumdabunt nos]/ y wyglãdã imię nářle z źemie Leop Ios 7/9; Mącz 482c; Calep 518a.*

Przen [kogo, co] (18) : Nyeprzyacyele duřę mã řrodze obtoczyli [Inimici mei anima meam circumdederunt Vulg Ps 16/9] LubPs D4; Boleřci piekielne obthoczyły mię [dolores inferni circumdederunt me]: y zãkoczyły mię řidã řmierci. Leop Ps 17/6, Ps 16/9, 11; LatHar 161, 587; JanNKar G4v.

obtoczyć czym (5): przeřlãdowãli mię nieprzyãciele mogli. A prãwie piekielnemi řidły obtoczyli byli mię [dolores inferni circumdederunt me Vulg Ps 17/6] RejPs 23v; Mowili przeciwwko mnie zdradnym ięzykiem/ y powieřciãmi nienawiřci obtoczyły mię [sermonibus odii circumdederunt me] Leop Ps 108/3, Iob 38/10; SkarŻyw 372; GrabowSet F3.

W porównaniach (4): LubPs bbv, F2; iãko kraniec około řzyie obthoczyli mię [quasi capitio tunicae succinxerunt me]. Leop Iob 30/18; Wãłãnie iãko řsi wřciekli, iuřz byli wichrowie Okręt nářz obtoczyli. CiekPotr 63.

Zwoty: »wkoło obtoczyć« (1): řsi mnie obřkoczyli/ A złořni/ řwoiã rãdã/ w koło obtoczyli. GrabowSet F3.

»zewřãd obtoczyć« [szyk zmienny] (2): Obtoczyli myę zewřãd yãk buyni cyelcowye [circumdederunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me Vulg Ps 21/13]/ Nyeprzyacyele moi yãk tłuřci bykowye LubPs F2; LatHar 587.

Szeregi: »obskoczyć, obtoczyć« (1): GrabowSet F3 cf »wkoło obtoczyć«.

»obtoczyć, (i) okrãżyć« [szyk 1:1] (2): SienLek T4v; Swiãt zãřię zewřãd okrãżył/ y obtoczył mię LatHar 587.

a. [O łowieniu ptaka [co]: [czyř] Lata po leřiech y w polu go zoczyřz: Nas řie w tym poradź wnetki go obtoczyřz. CygMyřl By.]

2. Skupić się, zebrać się, zgromadzić się wokół [co] (1) :

Zwrot: »obtoczyć wkoło« (1): Obtoczcie w koło gorę Syon/y chwyćcie řlę iey/ wyřlãwiaycie iã po wieżãch iey. LatHar 369.

3. Zbudować, usypać lub posadzić coř wokół czego [w tym: kogo, co (20), czym (20)] (21) : [wřzytko mięce roley okopãnim rowow albo płotem z ciernia źielonego albo z inřzych drzewek obtoczyć Cresc 1571 502.]

a. Zbudować umocnienia, obwarować; vallare Vulg; cingere, circumdare, munire Mącz; convallare Calep (21) :

W charakterystycznych połączeniach: obtoczyć Krakow, miãsto [w tym z nazwã miejscowã (3)] (6), mięce [czego], oboz, zamek Moskwę, źwierzyniec.

Zwoty: »obtoczyć murem (a. (trzemi a. wysokiemi) mury a. murami)« = vallare Vulg; cingere muro, circumdare moenibus Mącz [szyk zmienny] (16): BielŻyw 124; Leop 2.Par 14/7; [Salomon umyřlił] miãřto Ieruzãlem trzemi mury obtoczyć BielKron 76; [papieř Mikołaj III] teřz w Rzymie źwierzyniec wyřokiemi mury obtoczył BielKron 184v; Ten teřz Krol Wacřlãw murem obtoczył Krakow BielKron 368v, 3, 10v, 55, 171, 365v (10); Mącz 54a, 92a; SkarŻyw 396; SkarKazSej 666b.

»obtoczyć przekopem, przekopą« (1:1): Vallo et Fossa castra munire, Wółem y przekopem obós obtoczyć. *Mącz* 132c; *Leop 2.Reg* 5/9.

»wałem obtoczyć« (3): Leftko czarny [...] miałho ich murem y wółem obtoczył/ y obrony poczynił *BielKron* 365v; *Calep* 255b; *Mącz* 132c.

»obtoczyć wóło« (2): Y miałkał Dawid ná zamku Syon/ á názwał gy miałtem Dawidowym: y obtoczył ij w óło przykopą we wnątrz [*aedificavit per gyrum*]. *Leop 2.Reg* 5/9; *BielKron* 35v.

Przen (1) : y obtoczyłeś ie murem możného rámięniá fwoięgo *SiebRozmyśl* E4v.

4. *Być, znajdować się naokoło czegoś; ambire Vulg [w tym: co (10)] (11)* : poştánowiono iest áby ty rzeczy spíawłszy/ wyłtówiono/ ná tablicách miedziáných ná ścięnie/ która obtoczyła mieyńce święte/ ná nazacnieyńnym mieyńcu. *BudBib 1.Mach* 14/48; mury Rzymńkie/ obtoczyły siedm págorków *NiemObr* 173; Niż/ ziemię zawiłła/ obtoczyły niebá/ Rzeczą łámą/ iego lud poznał wybrány *GrabowSet* T4v.

W przen (1) :

Zwrot: »obtoczyć wóło« (1): [o *Jerozolimie*] A niebyła Sodomá łiołtrá twoiá fłyłłaná z włt twoich/ w dzień pychy thwoiey/ pierwey niż łie obiáwila złość twoiá: iáko thego czału ná vráganie corkam Syriyńkim/ y włłem około ćiebie corkam Pálestyńńkim/ które ćię obtoczyły wóło [*ambiunt te per gyrum*]. *Leop Ez* 16/57.

Przen (2) : trwogá burząca Przypádlá ná mię Pánie: ćięmność obtoczyła/ Ozdobá potłomioná *GrabowSet* F2v; *PowodPr* 4.

a. *O górach [co] (3)* : *BibRadz 4.Esdr* 6/51; Przyiecháliłmy do Mechy miałtá dawnego y bogátego [...] nie máłz muru około miałtá/ ále ie gory przyrodzone obtoczyły *BielKron* 457; *BudBib 4.Esdr* 6/51.

b. *O wodach [co] (2)* : [*Turcy ciągnęli potym do Biłagrodu*] bo iest Biłágrad w dobrym mieyńcu [...] / z iednę łtronę ieżioro ie wielkie przyrodzone obtoczyło/ y przekop/ thakież trzy wály włypáne łzeroko y wółoko/ z drugą łtronę Dunay. *BielKron* 316.

Zwrot: »zewszád, [wszędý] obtoczyć« (1): Morze które zewłzád obtoczyło ziemię/ wypycha wodę fwoię w źrodłá iey *BibRadz I* 346a *marg*; [Ukazawszy ten przywilej opowiedzieli się, iż za tak małą daniną nie mogą tak wielkiej rzeczy opravować, bo groblą sypać daleko a ziemie nie masz skąd brać, muszą ją z daleka na woziech wozić więcej niż na stajanie, bo woda wszędý obtoczyła *LustrDróg* 13].

5. *Uformować coś w kształt kolisty, zatoczyć (1)* :

Zwrot: »obtoczyć oboz« (1): łzło przodkiem Węgrow trzydzieści chorągwi [...] / zá nimi Włószy/ náółtátku łzli Niemcy wálnym włłem [...] / gdzie obtoczyli oboz/ tedy Węgry á Włóchy przed obozem pokłádáli/ iáko lekkie ludzi á prętkie ku pierwłzemu pátkaniu [!] *BielKron* 314.

6. *Zasłonić, zakryć [kogo, co] (4)* : Bo wnet/ z iey włółow od głowy/ ták gęłtą záłłonę wczynić ráczył/ y ták iá obtoczył/ iłz żadna łuknia podćiwiey nágości iey pokryć nie mogłá. *SkarŻyw* 69.

obtoczyć czym (1): mieyńce ono [góřę *Synaj*] gromy/ łyłkáwicámi/ y ogniem/ y gęłtą mgłą obtoczył [*Pan Bóg*]/ tákże z Moyzełzem mowic począł *KuczbKat* 265.

W przen [czym] (1) : Iákoć Pan Bog w zágnięwaniu łwym corkę Syon obtoczył mgłą ábo zácmięniem: y łobie ták włubioną/ z niebá áż ná ziemię wpułcił. *PowodPr* 9.

Przen [czym] (1) :

Zwrot: »obtoczyć ze wszech stron« (1): Abowiem ty fnádnie mozełz obroćci wrádości nárzekanie moye/ á rozerwać ná mnie płáchtę żáloby moiey/ á obtoczyć mię zewśfech łtron poćiechami rozlicznemi. *RejPs* 43.

7. *Obwiązać [co czym] (3) :* A iesliżeby wśzedł do kthorego miáłtá/ tedy my wśzytcy Izráelczycy ono miáłto powrozmi obtoczywśzy wćiągiemy ie wrzekę [*portabunt onmis Israel ad civitatem illam funes, et trahemus eam usque in torrentem*] *BibRadz 2.Reg* 17/13: [*panny*] włófy rośpuśzczone miały łznurámi głowy obtoczywśzy *BielKron* 443; przyiecháli kniemu [*Kolumbusowi*] w łodzi dwádzieściá y czterzey młodzieńców z łuki á łthrzálámi/ z włófy długimi nágo/ tylko báwełniánemi łzátámi łoná obtoczyli *BielKron* 443.

*** *Bez wystarczającego kontekstu (1) :* Circumvolvere – Obwić, obtoczi. *Calep* 200b.

Synonimy: 1. obegnać, oblec, okrążyć; a. osaczyć; 2. okolic, skupić się, zebrać się, zgromadzić się; 4.b. oblać; 5. okryć, pokryć, zakryć, zasłonić; 6. obwiązać, opasać, przepasać.

Formacje współrdzenne cf TOCZYĆ.

Cf OBTOCZENIE, OBTOCZONY

DJ